

NOVI ROD

LETNIK 4.

ŠTEV. 2.

VSEBINA 2. ZVEZKA:

Stano Kosovel: JESENSKA PESMICA	Stran 17
Ksaver Meško: USPAVANKA	" 17
Josip Ribičič: ZAVRATNE POŠASTI: 2. Kraljeviča Suhca prva izkušnja. (Z ilustracijo A. Črnigoja)	" 18
Ivan Albreht: O PASTIRJEVI SREČI	" 23
KO DIVJI PETELIN BRUSI	" 28
A. M. SLOMŠEK (z lesorezom M. Maleša)	" 29
ZRNCA	" 30
ĀOTIČEK MALIH	" 31

Naslovna stran: JESEN, risba A. Črnigoja.

Novi rod izhaja prve dni vsakega šolskega meseca ter stane na leto 10 L; za pol leta 5 L; za četrt leta 2.50 L; posamezne številke so po 1 L. V inozemstvu 12 L letno. — Odgovorni urednik: Josip Ribičič. — Uredništvo se nahaja v Trstu, ulica Fabio Severo 25. - Uprava: „Novi Rod“, Trieste - San Giovanni, Casella postale.

Last in založba „Zveze slovanskih učiteljskih društev“ v Trstu.

Tisk tiskarne „Edinosti“ v Trstu.

Jesenska pesemca.

Listje nič več ne šumi,
raz vrhé je palo;
solnce nič več ne žari,
v morju je ostalo.

Žalost je prišla med nas,
pusta, nevsakdanja;
ž njo je dež, meglà in mraz
in strupena slana.

Kam naj taki gremo, kam ?
kam kol za ognjišče !
Ko prisveli solnce v hram,
tam naj nas poišče !

Stano Kosovel.

Uspavanka.

Večer je. Le vetrc polliho
še z drevjem govori,
čez vas se, čez vso krajino
temneje, temneje mrači.

Posamni glasovi pličic
še z vej se zdaj zdaj glase,
iz dalje odmevi zvonjenja
večernega drhte:

K počitku vse se napravlja
v objemu tihe noči —
o dete, od dneva trudno,
zaspi še ti.

Ksaver Meško.

ZAVDATNE "JOŠP. POŠASTI. RIBIČIČ"

2. KRALJEVIČA SUHCA PRVA IZKUŠNJA.

Kraljevič Suhec in njegov sluga Treska sta čakala na pragu, da bi zavela ugodna sapica in ju odnesla v mesto. Ali jutranji vetrovi so se zbalili solčnih žarkov vzhajajočega solca. Umaknili so se v senčne doline, da si tam poiščejo globel, v kateri bi se odpočili.

Solnce je pokukalo izza hribov in zlat njegov žarek je padel na Suhca.

«Joj!» je zastokal kraljevič. «Skeli me! Treska, pomagaj!»

«Potrpi!» je odgovoril Treska. «Počakajva, da nas veter, ali kako drugo naključje odnese odtod. — Glej, je že tu!»

In sluga je pokazal na temno, pošastno senco, ki se je bila približala in sedla v njihovo bližino, brenčeč in sopihajoč.

«Kdo je to?» je vprašal Suhec, ki mu je solnce jemalo vid in ki je bil strahopeten. Tudi ni poznal skoro nobene živali, kajti kot kraljevič se zato doslej ni mnogo brigal. Vedno preobložen s hrano, ki so mu jo donašali podložniki, je bil skoro vso svojo mladost predremal.

«To je muha!» ga je poučil Treska. «Ta žival nam ni ne prijazna ne sovražna. Brunda po svetu in skrbi samo zase.»

In Treska je ogovoril muho: «Dober dan, lepa gospa!»

Muha se je zganila, pogledala in namesto odzdrava nekaj zagodrnjala.

«Slabe volje je. Gotovo je lačna!» je pošepnil Treska kraljeviču na uho.

Glasno pa je dejal muhi: «Prezlahтна gospa! Ob vaših nogah čepi Suhec, kraljevič bakcilov ter občuduje krasoto vaših kril. Ali ga ne bi hoteli vzeti s seboj na kratek izlet po mestu?»

Muhi je bil nagovor všeč in je odgovorila: «Kaj me briga! Naj se prime mojih nog, ako hoče! A kmalu, kajti lačna sem, — takoj odletim!»

«Le hitro!» je dejal Treska kraljeviču ter mu pomagal do muhinih nog.

Tam sta se zarila med dlačice in Treska je vzkliknil: «Hvala, žlahтна gospa! Sva že na varnem!»

Muha je zamahnila s krili in brundajoč odletela.

«Odnoslo me bo! Padel bom!» je stokal kraljevič, ki ni bil vajen take voznje.

«Le dobro se drži!» je učil Treska in se smehljajal kraljevičevi mehkužnosti.

Muha pa je letela vedno hitreje po mestu od hiše do hiše, se zaganjala v stekla, se ogledala v zrcalu kavarne, ki so jo isti čas odprli, se ognila prtju, s katerim je kavarniški natakhar mahnil proti njej in končno dospela srečno do mesnice. Z vso silo se je tu pognala skozi vrata in sedla na velik kos visečega mesa. Tu si je s sprednjimi nogami pogladila prožna krila in vzkliknila od radosti: «Ah!»

«Kako naj se vam zahvaliva, lepa gospa?» je vprašal Treska.

«Že prav!» je zagodrnjala muha. «Pusti me na miru. In skidaj se z mojih nog!»

«Tako!» je odgovoril Treska, stopil z muhinih nog in pomagal še kraljeviču, ki je bil ves omočičen od hitre voznje.

«Kaj bova počela tu?» je vprašal kraljevič, ko se je nekoliko opomogel.

«Pst, tiho!» je zašepetal Treska. «Slišim pogovor v mesu.»

Tudi Suhec je nastavil uho in prisluškoval. Globoko v mesu sta se bila srečala dva bakcila.

«Odkod prihajaš?» je odgovoril starejši mlajšega.

«Od nikoder, očka, od nikoder! Tu, v tem mesu je moj dom, odkar sem se rodil,» je odgovoril mlad, razposajen bakcil.

«Torej tu si se rodil? Čudno, da sva se srečala šele danes. A pravzaprav ni čudno: v tem mesu nas je toliko, da se še čudim, kako da nam ne zmanjka hrane.» je modroval starejši.

«O, prostora še dovolj, samo soka, tistega pravega življenskega soka, se mi zdi, da primanjkuje. Ali ne?» je vprašal mlajši.

«Seveda primanjkuje, mladič nevedni. Včeraj so ubili vola, v katerem smo se tako lepo redili in množili. Sedaj živiva v mrtvem mesu, dragi moj! In lahko se zgodi, da so nama dnevi šteti, mladič nevedni!»

«Kako šteti? Zakaj?» se je prestrašil mlajši.

«Ej, zato! Le poslušaj! Sedaj sva v mesnici. Tu se prodaja meso. Tudi tale košček, v katerem sediva tako brezskrbno, se bo prodal. Kupila ga bo kakšna gospodinja, ga oprala in postavila v lonec z vodo. Potem naju bo začelo peči in žgati toliko časa, da žalostno pogineva. Vidiš, ljubček moj, vse to boš morda doživel!»

«Ojoj!» je vzdihnil mladič.

«Ali te je minila dobra volja, kaj?» se je zlobno zasmel stari.

«Ej, ni me, ne!» se je uprl mladič. «Samo strašiš me, ker sem dobre volje in pa ker si star in zloben!»

«No, no! Bomo že videli, če sem se lagal. Saj bova skupaj umirala! Te bom pa tedaj vprašal kako in kaj.»

«Lažeš!» se je raztogotil mlajši. «Kako, odkod bi mogel ti vse to vedeti?»

«Le poslušaj: jaz sem vse to že izkusil.»

«Če bi to izkusil, bi ne bil več živ!» se je zmagonosno zasmel mladi.

«Le ne veseli se prežgodaj, ampak poslušaj! Jaz sem se tudi rodil v živalskem mesu kakor ti. In prišel sem v mesnico kakor sedaj. A tega je že dolgo, dolgo! K sreči je kupila moj kos mesa stara klepetulja. Že v mesnici je s klepetanjem napravila dobršen del dopoldneva; ko pa je prišla domov, je položila meso na mizo in šla k sosedu pripovedovat novice, ki jih je izvedela v mesnici. Medtem je mineval čas, in ko se je vrnila, da bi pristavila meso, je bilo že pozno. Vrgla me je z mesom vred v lonec, dolila vode ter lonec postavila na ogenj. Vročina mi je sicer nagajala, a ker sem se bil zaril globoko v meso, me ni umorila. In tako sem prišel v koščeku mesa, ki je bil namenjen bolehavemu možu, na krožnik in v moževo telo. Tam sem se razvijal, da je bilo veselje! Rodil sem nebroj otrok, ki so se tudi cepili na dvoje ter se tako množili. Rečem ti, v enem popoldnevu sem postal oče, ded, praded in prapraded. Tako se mi je dobro godilo tam, da sem se nazadnje samo še izprehajal. A nekoč sem si upal predaleč in mož me je izpljunil na zeleno trato. Mislil sem, da me bo konec tam. A k sreči

se je pasel vol v moji bližini. Prišel je do mene in me požrl s travo vred. Tako sem pričel nanovo dobro živeti. Ustavil sem se v volovskem droblju, se začel nanovo razvijati in kmalu sem bil zopet glavar velike družine. Ko sem prišel v vola, sem bil sam — — in tako si ti gotovo otrok mojih otrok ali pravnuk mojih pravnukov.»

«Že mogoče!» je zamišljeno odgovoril mladi in s spoštovanjem pogledal prapradedu. «Ali kaj nama je početi? Ali se ni mogoče rešiti iz tega mesa?»

«Kako se boš rešil? Predno se preriješ do površja, si že stokrat prekuhan! Udaj se in čakaj! Morda je še kaj nemarnih gospodinj na svetu. Upaj, sinko moj!»

«Joj, joj!» je zacvilil mladi in umolknil.

Treska in Suhec sta se spogledala.

«Ali si čul?» je ves preplašen vprašal Suhec.

«Sem!» je odgovoril Treska in skrival svoj strah za brezskrbnim obrazom. «Šla sva iskat izkušenj, — — evo prve!»

«Kaj me briga izkušnja, ko mi gre za življenje!» se je razjezil Suhec. «Ti si moj sluga! In kot podložnik si dolžan rešiti svojega gospoda.»

«Kako te bom rešil, ko še sebe ne morem? Ko bi bila vsaj na suhem. Pomagala bi si že na kakšen način. A muha naju je položila na vlažno meso. Ves sem se sprijel z njim.»

«Ti si kriv vse nesreče. Ali ne veš, koliko je vredno življenje bakcila, ki je kraljevskega rodu?»

«Toliko kot moje!» si je mislil Treska in zlobno poškilil na Suhca; glasno pa je ponižno dejal:

«Vem visokost, vem! Ali kako naj ti pomorem? Jaz nisem kriv — muha je kriva!»

«Kdo pa je muho nagovoril, kaj? Ti! Še lepo si jo prosil, naj me odnese v pogubo!» je siknil Suhec in zagrozil: «Pred sodnike te postavim, da te obsodijo na smrt zaradi veleizdaje! Na sto koscev boš raztrgan!»

Treska se je hotel zagovarjati, ali beseda mu je zastala v grlu, zakaj od nekod se je priplazila ogromna, temna senca in ga vsega pokrila, da ni ničesar več videl.

Bila je mačka, ki se je tiho priplazila do mesa in plezala po njem navzgor, da si izbere najmastnejši košček za zajtrk.

Ko je Treska prestal prvi strah, je z velikim veseljem zapazil, da se ga mačkin kožuh dotika.

«Rešim se!» je pomislil, zbral vse svoje moči in splezal na mačjo dlako. «S kraljevičem pa naj se zgodi kar se hoče. Kaj me briga! Naj ostane kjer je! V vreli vodi naj kuha jezo name. Haha!»

V tem je bil mesar zapazil mačko. Pa jo je oplazil s cunjjo po gobcu, da je milo zamijavkala in zbežala. Bežala je preko ulice v temno vežo, po stopnicah navzgor do vrat svoje gospodinje. Tu je zamijavkala.

«Pohajačka,» jo je pozdravila gospodinja, ko ji je odprla.

Mačka pa ji je smuknila mimo nog v kuhinjo, se skrila pod ognjišče ter si s tačko brisala gobček, ki jo je srbel od prejetega udarca.

«Sedaj pa sem na varnem!» se je oddahnil Treska in se udobno vlegel na dlako. «Kraljevič mi ne bo več sitnaril in če gre vse po sreči, ga sploh več ne bo na tem lepem svetu. Kaj me briga! Vsak naj si sam pomaga kakor more in zna! Nevem zakaj bi se moral ravno jaz ubijati zanj! Ali zato, da me navsezadnje obsodi na smrt? Nisem se mu ponujal za slugo — sam me je izbral! V moji glavi je sol, v njegovi pa slama, — a kraljevič je on, jaz pa sluga! Ali je to pravično? — Hehe, na sto kosov, da me bodo raztrgali, je dejal. Ej kraljevič moj predragi! Najprej se boš moral dobro okopati v vrelji vodi. Hehe!»

Tako je modroval Treska in se zazibal na mačji dlaki. Prijetna gorkota ga je obdajala in skoro bi bil zaspal.

Tedaj pa se je zazibala druga dlaka tik ob njem in nekdo je izpregovoril: «Baraba!»

Treska bi bil skoraj padel s svoje gugalnice, tako se je prestrašil.

«Kdo je?» je vprašal s tresočim glasom.

«Baraba!» je ponovil oni na sosedni dlaki. «Le poglej me! Morda me še poznaš, svojega kraljeviča? Ne na sto, na tisoč koscev boš razkosan, izdajalec!»

«Kaj si res ti, kraljevič moj?» se je začudil Treska.

«Sem, sem! Živ in zdrav na tvojo žalost,» se je rogal kraljevič in zlobno spačil obraz v zasmeh. «Rešil sem se brez tebe kakor vidiš! Zajahal sem tole vežo in opazoval tebe vso pot. Dobro sem videl tvojo židano voljo in dobro čul tvoje godrnjavo modrovanje. Če tudi ga nisem razumel, vendar sem uganil tvoje misli. Baraba, le čakaj!»

Treska je hinavsko zavil oči in dejal: «O mogočni moj gospodar! Zakaj nisi razumel mojega modrovanja? Videl bi bil vso mojo neskončno udanost in ljubezen. Kajti premišljeval sem, kako bi se splazil mački do ušes in ji šepnil: Mucica — mamica, nesi me v mesnico, da rešim svojega gospoda, preljubelega kraljeviča.»

«Če je le res, kar praviš?» je podvomil kraljevič.

«Tako res kakor je res, da sem presrečen videti te v svoji bližini! O, umrl bi žalosti, ako bi se moral ločiti od svojega gospodarja!»

«No prav,» se je udal kraljevič. «Ne zapravljajva časa! Zapiši mojo prvo izkušnjo, da se ne pozabi!»

«Kum naj zapišem, gospod? Papirja nimam!»

«V spomin si zapiši!»

«Kar povej, gospod, kaj naj zapišem?»

«Kar je pripovedoval stari bakcil v mesu! A zapiši tako, da je vse to doživel kraljevič Suhec, ne pa stari bakcil.»

«Napisal bom kakor želiš! Da bo še bolj verjetno, napišem, da sva bila oba! Pričal bom, če bo treba.»

«Ne, ni treba,» je ugovarjal kraljevič. «Napiši samo mene — je krajše!»

«Že prav!» se je udal Treska.

In si je zapisal v spomin prvo kraljevičevo izkušnjo.

IVAN ALBREHT:

O PASTIRJEVI SREČI.

Ko so še živele žalik žene po Rožu, takrat je bilo dobro in lepo na tem svetu. Dobre žene — žalik žene so prebivale po duplinah nad Dravo ali po planinah in gozdovih. Znane so jim bile marsikaterere skrivnosti, zato so lahko odvrčale nesrečo in pomagale ljudem z nasveti.

Posebno prijazne so bile s pastirji. Učile so jih peti in so jim pripovedovale o koristi in škodljivosti raznih zelišč. Čestokrat so jim tudi pomagale v stiskah. Ako je zabredlo govedo v planini kje nad prepad, se je včasih nenadoma pojavila žalik žena in ga je varno zavrnila k čredi. Ko so na jesen gonili pastirji živino s planin, je neredkokdaj temu ali onemu dala žalik žena dar v spomin, včasih palico, drugič piščalko, tretjič zopet kaj drugega, česar je veselo pastirsko srce. Še nikomur pa ni dala žalik žena takega darila, kakršno je dobil pastir Klemen.

Klemen je bil sirota brez očeta in matere in je služil pri bogatem kmetu. Ko je hodil po planini okrog svoje črede, je dejal nekoč sam pri sebi: «Vsi pripovedujejo o žalik ženah, mnogi dobivajo darila, le mene se ne spomni nikoli nobena».

«Žalik žena?» ga je tedaj vprašal nežen glas, videti pa ni bilo ničesar.

Klemenu je bilo nekam tesno pri srcu. Izprva je mislil, da se mu je samo zdelo tako, toda nenadoma se je zopet oglasilo za njim:

«Klemen, kaj bi pa rad?»

Pastir je zopet gledal, odkod bi mogel prihajati glas, ko pa ni opazil ničesar, je vprašal: «Kdo si?»

«Jaz», je zdaj stopila k njemu žalik žena, lepa kakor breza v jutranji zori. «Nikar se me ne boj, dala ti bom nekaj malega, da ne boš na jesen žalosten in brez daru odhajal s planine».

Nato mu je stisnila v roko belo, komaj lešnik debelo kroglico. «Kadar hočeš, skrij to-le pod jezik in boš imel tako moč, da ti ne bo nihče kos. Tudi boš tedaj neviden ljudem in živalim, ti sam pa boš videl in slišal vse, kar se bo godilo krog tebe. In še to boš slišal, kaj drevje šumi, kadar se pogovarja z vetrom.»

Predno se je Klemen dobro zavedel, že ni bilo žalik žene nikjer več. Ogledoval je prečudni dar in ni mogel verjeti svojim lastnim očem. Brž je sedel, je dejal kroglico v usta in je poslušal. Stara breza je šumela mecesnu, ki je rasel kraj nje:

«Za deveto goro in deveto vodo, tam je v stiskah vsa dežela.

«Res?» se je čudil mecesen. «Nisem še slišal tega.»

Ko se je pastir prepričal, da res sliši, kaj drevje šumi, je od samega veselja planil kvišku in je zavriskal. Pri tem mu je padla kroglica iz ust in skrivnostno govorjenje je hipoma zamrlo v vrhovih dreves. Kakor dragocen zaklad je tedaj držal Klemen kroglico v rokah, ko je šel pogledat po živini. Potem je legel pod košato bukev in je zopet preizkuševal kroglico.

Bukev je šumela: «Ko bi le vedeli za deveto goro, za deveto vodo.»

«Kaj pa je tam, botra, kaj?» je vprašala tenka trepetlika. «Slišala sem že preje nekaj, ko je tam gori pravila breza mecesnu, pa nisem mogla prav razumeti, prav razumeti, ne prav verjeti, verjeti, verjeti.»

«Tega ne veš?» se je zavzela bukev in se je zamajala v vrhu od samega začudenja. «Joj, to je groza brez primere, strah in žalost čez in čez! Prišel je v tisto deželo zmaj, strašen zmaj, ki ima devetero glav. Kadar zmaje z repom in se povablja po gnezdu, se strese vsa dežela. V Blatnem jezeru se je naselil, dve uri hoda je dolgo, pol ure široko, pa komaj je v njem dovolj prostora za to strašno zverino.»

«Jej, jej, jej, jej, kaj poveste, kaj poveste», je trepetala trepetlika in Klemenu je zastajala sapa. Pa je vnovič zašumelo mogočno drevo:

«Tam je zdaj res grozota doma. Staro in mlado je v žalost zavito, brez pesmi so dnevi, brez upa je čas. Strašen davek terja hudi zmaj, vsako sedmo jutro mlado dekle. Že so nadenj šli junaki, že so hoteli braniti sestre svoje, a kdor se je oglasil, je plačal z glavo svoj pogum.»

«Joj, joj, joj, joj, kaj se po svetu godi, take strašne, prestrašne stvari,» se je zopet stresla trepetlika. «Kaj bo zdaj, zdaj, zdaj, zdaj?»

«Še je hudo,» je odvrnila bukev, in nič še ni pomoči. Hudo je vsem, najhuje pa kraljevi hčeri, ki jo boli nesreča vseh družic. V gorje odeta prejokala je reva že nebroj noči. Nazadnje se je odločila in je poslala zmaju poročilo, naj bo usmiljen, naj pusti deželo, da zopet more žarek sreče vanjo, naj pusti mladenke v tolažbo ljubečim materam. Tako je sporočila in dejala, da se hoče sama darovati za vse. Naj sprejme žrtev zmaj mogočni. In zmaj je zarjul, vsa zemlja se je stresla tam... Še sedem dni in hči kraljeva bo zmaya strašnega nesrečni plen.»

Spet se je stresla trepetlika in solza-rosa je rosila z listov na pastirja, ki je zamaknjen čakal, kaj bo še strašnega povedala orjaška bukev.

Par trenutkov tišine, potem je spet zašumelo drevo:

«Ko bi vedel kralj, ko bi nesrečna hči njegova vedela, da more zmaja pokončati samo tisti, ki ga nihče ne vidi, pa je tako močan, da ni pod milim nebom ga junaka, ki bi se lahko kosal ž njim.»

«Kaj sem to jaz?» se je prestrašil Klemen, da mu je zopet zdrknila kroglica iz ust.

«O, žalik žena, dobra žena,» je zaprosil, kakor hitro je onemelo govorjenje dreves, «kam me vodi tvoj prečudni dar? Ali naj grem in naj se s strašnim zmajem pomerim, ali naj se planini res izneverim?»

Hotel je zopet položiti kroglico v usta, ko je zagledal žalik ženo pred seboj.

«Zakaj si me v žalosti klical, ko niti ne veš, da lahko svoji sreči nasproti greš?» se mu je prijazno nasmehnila žalik žena. «Jutri odženeš živino v dolino. Poslovi se tam in povej gospodarju, da pojdeš po svetu, vendar ne pravi ne kam, ne po kaj. Hodi venomer proti večerni strani. Spotoma pazi, kaj drevje šumi in se ravnaj po njegovih nasvetih!»

Pod večer je prišel gospodar pregledovat živino in naslednje jutro sta gnala s Klemenom čredo v dolino. Druga leta je pastir ovenčal goveda, letos ni nobenemu ovil niti bršljanove vejice okrog rog. Tudi vriskal ni in nič ni govoril, le gledal je venomer na večerno stran.

«Kaj pa ti je, Klemen, ko si tako žalosten?» je zaskrbelo gospodarja.

«Nič mi ni in nič nisem žalosten, le slovo bom jemal.»

«Kaj praviš?» ga je pogledal gospodar.

«Slovo bom jemal, ker pojdem po svetu», je odgovoril pastir, a drugega pojasnila ni bilo mogoče spraviti iz njega.

Doma je gospodinja pripravila za planšarja in gospodarja malo gostijo, toda Klemen se je komaj za spoznanje dotaknil vsake jedi in je izginil. Družina je strmela, a pastir, ki je bil zdaj s kroglico v ustih zopet neviden, je odšel še k živini, ker mu je bilo težko slovo. Tesno mu je bilo in skoro bi bil raje ostal kar doma, da se ni tedaj nenadoma oglasilo kraj njega: «Sreča, Klemen, je opoteča. Enkrat zavržena, noče nazaj!»

Hodil je in hodil dan in noč in je prišel v tuje in neznane kraje. V daljnem gozdu ga je nazadnje naslednji dan premagala utrujenost, pa je legel in zaspal, a v spanju še slišal, kako so šumela drevesa:

«Ako bi vedel kdo, kakšen meč je skrit pod stekleno goro, gotovo ne bi odjenjal in bi šel ponj. V ognju je varjen, v strupu je kaljen, devet ima rezi in nobena pošast se mu ne more zoperstavljati.»

«Lahko bi bilo, ako bi imel ključ tistih vrat, ki zapirajo stekleno goro. Ključ ima riba, ki plava v živi vodi in more samo nevidni do nje.»

«Kje je živa voda?»

«Živa voda je na večerni strani. Kdor bi mogel vjeti zlato ptico, kakor bi trenil, bi bil tam! Ali zlata ptica je tako boječa, da je nikdar živ krst ne sreča, ker vidi daleč tri dni hoda. Tam na tisti gori prenočuje, kjer zdaj ona svetla luč gori. Z zlatim kljunom si zlato perje gladi in še pred zarjo jutranjo bo k živi vodi odletela.»

Tako je šumelo drevje. Ko se je Klemen predramil, je bila že trda tema. Pomel si je oči in je res videl skozi drevje svetlo luč ter se je brž odpravil proti njej. Hodil je dolgo, ali predno je zarja oblila nebo, je že držal zlato ptico za peroti.

«Ponesi me k živi vodi, zlata ptica!»

«Primi se me okrog vratu in ne glej navzdol», ga je poučila ptica.

Komaj je še mogel izpolniti Klemen njeno povelje, se je že razlila jutranja zarja po nebu.

Letita, letita, kar naenkrat začuti Klemen spet tla pod nogami.

«Tukaj sva», pravi ptica, popusti Klemena in zakroži nad vodo.

Pastir je strmel. Kroginkrog je bilo samo skalovje, v sredi pa jezero, tako nebeško lepo, da je jemalo vid začudenim očem. Po jezeru so plavale ribice in med njimi riba z zlatim ključem na srebrni glavi.

«Zajaši tistega jelena, ki je prišel zdajle živo vodo pit. Predno se rosa posuši, boš lahko pri stekleni gori!» je poučila ptica.

Pastir se je zahvalil in je zajahal jelena. To je bila ježa čez hribe in doline, čez široke vode in naravnost do gore steklene. Kakor bel oblak je dirjal jelen in predno se je posušila rosa, je bil že pri stekleni gori.

«Pojdi v goro, nevidno, samo pazi, da ne padeš v zlato morje!» je naročil Klemenu pred vrati.

Pastir je vprašal: «Kje je zlato morje?»

«Ko prideš v stekleno goro, zagledaš široko planjavo, ki jemlje s svojim sijajem pogled očem. To je zlato morje. Po njem plavajo beli labodje. Zajaši tistega, ki ima srebrno krono na glavi, in mu reci, naj odplove s teboj na tisti otok, kjer je shranjen meč z devetimi rezmi. Ko priploveta do otoka, izderi labodu iz vsake peroti po eno pero, vzemi meč, a ne zini besede. Labod te bo čakal pri bregu. Hitro ga zajaši in glej, da prideš čim brže na prosto, ne da bi kdaj pogledal nazaj. Zunaj te bo čakala zlata ptica. Daj ji ključ, a pod vsako pazduho stisni po eno labodje pero in boš kmalu tam, kamor si se, nevidni, namenil.»

Jelen je oddirjal, Klemen pa je odprl vrata in je stopil v stekleno goro, kjer je našel res vse tako, kakor mu je bilo rečeno. Res se mu je zablestela nasproti valujoča gladina, tako čudovito svetla, da so ga bolele oči. Res je videl bele labode pri bregu in je naglo zajahal tistega, ki je imel srebrno krono na glavi.

«Odplovi z menoj na tisti otok, kjer je shranjen meč z devetimi rezmi.»

Labod se je hitro okrenil in s tako naglico zaplul po zlatem morju, da se je Klemenu kar vrtelo v glavi.

Ko sta priplula do brega, je storil pastir po jelenovem ukazu in je stopil na otok, kjer je stala bela miza, a na beli mizi zlati meč devetorezi. Skokoma ga je pograbil in je planil nazaj k labodu in srečno priplul do brega. Vtaknil je tedaj pod vsako pazduho po eno labodje pero in se je odpravil na pot proti večerni strani.

Kakor na perotih je hodil, nobene ni čutil težave in en sam trenotek se mu je zdela vsa dolga pot. Ko je prišel v tisto daljno deželo, mu je globoka žalost napolnila srce. Kamor je pogledal, povsod objokani obrazi, povsod obup in stok. In je šel dalje in dalje po deželi, dokler ni prišel do kraljevega gradu. Tedaj je vzel kroglico iz ust in je rekel dvorjanom: «Povejte kralju vašemu, da sem prišel čez devet visokih gora, čez devet širokih voda, da zdrobim hudobnemu zmaju vseh devetero glav.»

Čudna se je zdela dvorjanom taka govorica, pa so le stopili h kralju in so mu povedali, kakšen človek bi rad govoril z njim.

In kralj je stopil h Klemenu in ga je vprašal: «Kdo si?»

Pastir je tedaj spet položil svojo kroglico v usta in je v tem hipu vsem izginil izpred oči. Samo njegov glas so slišali, ko je govoril: «Jaz sem nevidni, ki je prišel čez devet visokih gora in čez devet širokih voda v to daljno deželo, da zdrobi zmaju vseh devetero glav.»

Čudom se je začudil kralj, čudom vsi dvorjaniki njegovi. Klemen pa je spet vzel kroglico iz ust, da so ga lahko videli vsi, ki so stali v bližini.

V veseli nadi je zaigralo kraljevo srce, v sladkem upu srce kraljčine, ki je drhte ogledovala neznanega poslanca. Še mu je rekel kralj:

«Kaj veš, da so najboljši junaki mojega kraljestva z življenjem plačevali svoj pogum?»

«Vem,» je zatrdil Klemen, «vse vem, le tega zdaj še ne, kje Blatno jezero leži pri vas.»

«Če je tako, junak, naj sreča hodi s tabo! Kakor sem kralj, ako uspeš, ne boš od mene manjši in moja hči naj bo ti družica vse žive dni.»

Nato se je odpravil Klemen z vso kraljevo družino in z nebrojnim spremstvom proti Blatnemu jezeru. Ljudstvo, ki je videlo sprevod, je jokalo v veri, da gre zdaj mlada kraljična v zmajevo oblast.

Ko so prišli v bližino Blatnega jezera, se je začulo strašno tuljenje zmajevo, ki se je radoval kraljčinega prihoda. Klemen je namignil in ves dvor in vse številno spremstvo je obstalo. Še belo roko mu je podala lepa kraljična in z drobnega prsta si je snela prstan zlat. Klemen je sprejel dar in je odšel naravnost proti zmaju. Dejal je kroglico pod jezik in je zavihtel silni meč. Zatulil je zmaj, do oblakov je brizgnila njegova razpenjena kri, a vseh devetero glav je na en mah obležalo v jezeru.

Tedaj je zaorilo med množicami in vse je drvelo gledat junaškega rešitelja. Klemen je spravil žalik žene dragoceni dar in je šel srečnemu kralju in radostni njegovi hčeri nasproti. Ostal je med radostnim ljudstvom, kralju enak, a kraljična mu je bila vse žive dni verna družica.

KO DIVJI PETELIN BRUSI....

Divji petelin je najlepši ptič naših gorskih gozdov. Mirne, tihe in oddaljene hoste so njegova domovina. V obrambo pred napadi mnogih sovražnikov med ptiči in raznimi sesalci, mu je narava dala izredno ojster vid in še tanjši sluh. Ali ravno sluh, njegovo najboljšo orožje, ga v gotovem času pusti na cedilu. In ta čas izkorišča lovec v svoje dobro, kajti samo tistikrat se mu more približati in si prisvojiti njegovo telo. To je v času, ko divji petelin brusi (poje). Pesem divjega petelina je kaj čudna: glasi se pritajeno; komaj tako daleč se sliši kakor čivkanje kraljička. Kitica njegove pesmi sestoji iz štirih delov: iz udarjanja, iz tresljaja, iz glavnega udarca in iz brusenja. Glasovi prvih treh delov spominjajo na kapljanje vode iz strešnega žleba v podstavljeno kad; brusenje pa je podobno prosečemu čivkanju negodnih ptičev v gnezdu. Med petjem prvih treh delov, ki traja delj časa, sliši divji petelin izvrstno, a med brusenjem, ki traja pa samo do dve in pol sekunde, je popolnoma gluha.

Na to gluhoto čaka lovec v zasedi. Med brusenjem skoči hitro par korakov naprej. In ker ponovi petelin svojo pesem nešteto krat, je lovcu mogoče priti mu na streljaj. Seveda mora biti lovec oprezen, da ga petelin ne opazi, kajti vid mu med brusenjem ne ošibi. Gluhota divjega petelina pa je v tem usodnem času tako popolna, da bi niti strela iz puške ne čul. Ta gluhoti pa ni morda zamaknjenost v pesem,

ampak ima svoj izvor v njegovih čeljustnih kosteh, ki imajo na svojem zadnjem koncu skoro pravokoten podaljšek. Ko divji petelin brusi in odpre kljun, pritisne ta podaljšek tako močno na ušesni duplini, da ju popolnoma zamaši.

Petelin se svoje gluhoti zaveda. Marsikateri star petelin ponovi prve tri dele svoje pesmi mnogokrat, in začne brusiti šele, ko se čuti povsem varnega. Tudi se zgodi, da utihne izkušen petelin sredi brusenja in prisluhne. Ob najmanjšem šumu odleti drugam.

Lobanja divjega petelina. Med „brusenjem“ zapre podaljšek (a) ušesni duplini.

A. M. SLOMŠEK (1800 - 1862)

se je rodil istega leta kot Prešeren (1800) na Slomu pri Ponikvi. Gimnazijo je posečal v Celju, licej pa v Ljubljani. Na celovski bogoslovnici je navajal bogoslovce k pisateljstvu ter poslovenil več Kr. Schmidovih spisov. Kot dekan v Vuzenici je spisal znamenito šolsko knjigo „Blaže in Nežica v nedeljski šoli,“ kot šolski nadzornik pa je spisal več učnih knjig ter jel izdajati letnik „Drobtinice.“ L. 1846. je prišel za opata v Celje, a je šč istega leta postal lavantinski škof. Škofijski sedež je pozneje prestavil od Sv. Andraža v Maribor ter tako združil skoro vse štajerske Slovence. Umrl je t. 1862. — Nekalere njegove pesmi (Veselja dom) in basni so znane še današnjemu rodu.

Z R N C A

Kitajski zmaji.

Mladi potniki, ki prihajajo v kitajske kraje, se posebno čudijo papirnatim zmajem, ki letajo po zraku v velikem številu. Kitajski otroci jih znajo tako umetno izdelovati, da se v tem pogledu ne more nihče kosati z njimi. Tudi odrasle osebe se radi bavijo s tem, da spuščajo zmaje v zrak. Večkrat je tak umeten zmaj podoben roparski ptici. Od njega visi več nitk, katere zna spretna roka tako nategovati, da je zmaj kakor zibajoč se vran ali pa jastreb, ko se spušča na plen. Po zmajevi niti pleza navzgor pisano poslikan velik metulj z razpetimi krili. Na hrbtu ima posebno pripravo, da povesi krila in omaga, čim se dotakne zmaja. Toda takoj nato zleze metulj navzdol, da se zopet pripravi za novo zračno pot.

Kakor vidimo, je tehnika kitajskih otrok mnogo bolj razvita nego pri naših dečkih.

«Nič hudega.»

Nekoč je sloveči violinski virtuoz Vieuxtemps odpotoval v Rusijo, kamor ga je povabil neki bogati Rus. Ko je umetnik dospel, so njemu na čast priredili veliko gostijo. Virtuoz sede za mizo, a se zelo začudi, ko zapazi pod mizo veliko žival, ki ga ves čas motri z žarečimi očmi.

«Nič hudega!» ga potolaži gostitelj. «To je črn volk, ki smo ga udomačili.»

Ko je umetnik zvečer odhajal v svojo spalnico, mu je žival sledila.

«Nič hudega!» mu zopet pravi gostitelj. «Naš volk sledi vsakemu tujcu. Da vas ne bo ponoči vznemirjal, ga zapodim.»

In je zapodil volka iz sobe.

Drugega dne navsezgodaj zbude virtuozu streli iz pušk. Ko je vprašal vstopivšega slugo po vzroku strellov, mu ta odgovori: «O nič hudega —

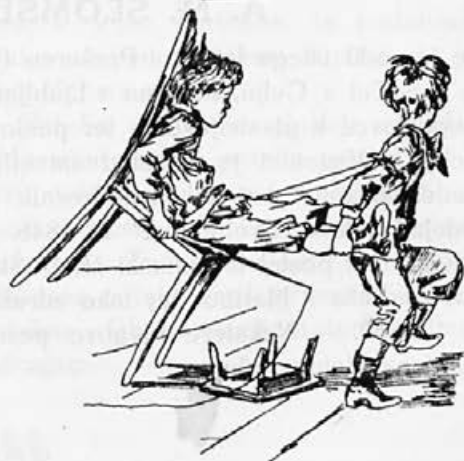
črnega volka so ustrelili, ker je ponoči raztrgal našega kuharja.»

Utrjeni ljudje.

Neki potujoči Amerikanec je dospel nekoč v Sibirijo. Ob reki Jeni je dospel ljudi, rodu Jakutov, ki so hodili okrog pokriti s tankim kožuhom vrh navadne srajce. Toplomer pa je kazal 40 stopinj Celzija! Sedeli so na prostem v krogu, se pogovarjali in smejali.

Naravoslovec Steller pa pripoveduje iz svojega popotovanja po Kamčatki: «Medtem ko sem pozimi, pokrit s težkim kožuhom, v postelji zmrzoval, so domačini, celo otroci, ležali v samih srajcah, iz domačega platna, na posteljah. Ko sem se dotaknil koga, je bil bolj gorak, nego jaz pod kožuhom.»

Tudi slavni naravoslovec Darwin je poznal divjake, ki so bili silno utrjeni. «Nekoč nas je zeblo», pripoveduje, «pa smo zakurili ogenj. Čeravno smo se tiščali pri ognju skupaj, nas je vendar še zeblo. Divjaki pa, ki so sedeli z nami, so si brisali pot s čela, tako jih je parila vročina.»

Preživi konjiček.

KOTIČEK MALIH

Sirota.

*V jutru lega zarja v dalji na zemljó.
Solnce pleza v zlati halji na nebó ...
Zadnja zvezdica na nebu še blesti —
veter tiho ko k pogrebu mi šumi ...
In pastirček pesem peva solncu v čast:
lice mu v radosti seva — v srcu slast ...
Potok s travo poigrava se lepo.
Stari vrbi kloni glava nad vodo ...
Dekle mlado v mehki travi mi sedi
in potoku tiho pravi, govori:
„Mačeha me je spodila od domú,
celo noč sem že hodila brez miru.
Celo noč sem že hodila vzdihujoč,
poti, da bi se vrnila iskajoč ...“
A potoček dalje teče, žubori,
deklici oko žareče se solzi ...*

*Lenardič Stanko
iz Kojškega pri Gorici*

Vseh mrtvih dan.

Portogruaro. 1923.

Dan je jasen, poln luči, a nobeden ne občuduje gorkega jesenskega solnca. — Dolga procesija ljudi hiti iz mesta, skozi ozke ulice na široko cesto. Dozdevajo se mi črne sence, ki se nemo gibajo in izginjajo. — Kam vsa ta množica?

Danes je vseh mrtvih dan. Vsa ta množica se živo spominja svojih dragih tam gori na pokopališču; prinaša jim rož, sveč, molitve in solz. Da tudi solz, ker danes ni žive duše, katera ob spominu na svoje umrle ne bi zaplakala.

Stopim tudi jaz v to vrsto črnih senc, katera me vleče za seboj; hitim z njimi po široki cesti in prestopim prag pokopališča. Pomolim in stopim dalje med grobovi polnimi cvetja. Na stotine sveč gori na njih; kraljuje žalost in zdj se človeku, da hodi po temi. Hitim dalje

od grobov polnih cvetja in sveč, in stopim med gomile naših vojakov Slovencev, Čehov.

Te gomile se razlikujejo od drugih, ker na njih ni drugega kot ena svečka. — Zakaj li? Nimajo tudi te duše, katere počivajo tu spodaj, nimajo li tudi one potrebe cvetja, križi in luči?

Umrle so daleč proč od svojih dragih, brez tolažbe, v tujini. Trpeli so in pešali, njih roka se je borila, a slednjic so padli.

Junaki! Vaši grobovi niso okrašeni s cvetjem, ker daleč je roka, katera bi Vam rada posula rož na Vašo gomilo, — a blizu Vas so vse naše misli, spomini, molitve in naše solze, ker danes je Vaš dan, vseh mrtvih dan.

Ivanka Breščakova.

Trinog, ki se je izpreobrnil.

Živel je človek z imenom Abu-kel, ki je imel toliko sužnjev, da jim sam ni vedel števila. Ker mu ni bilo treba delati, je bil silno len. Ves dan je prebil v svoji sobi, kjer je pil vina in opojnih pijač čez mero. Izmišljeval si je grozovitosti za svoje podložnike, da jih ni mogoče popisati.

Zgodi se, da ni njegov osebni sluga Omer prav opravil naročenega dela. Gospodar, ki je bil mnenja, da so vsi podložniki njegovi smrtni sovražniki, je to precej smatral za izdajstvo. Brez nadaljnega izpraševanja je obsodil slugo na strašno smrt. Ta je imel biti najprvo razmesarjen z železnimi klini na kolesu, a potem napol mrtev sežgan na grmadi. Vsi so bili nevoljni radi take krutosti. Vendar si ni nihče upal glasno izreči svojega mnenja, vsak je varoval svojo kožo. Obsodba se pa le ni izvršila. Sluga je prepilil ponoči omrežje na oknu svoje ječe in zbežal v gluho noč. Zaman ga je trinog iskal. Nikjer ga ni bilo. Razjarjen ukaže nekaj čisto ne-

dolžnih Omerjevih tovarišev vreči v ječo, češ, ti gotovo vedo kaj o sluginem begu.

Ko je Omer prepilil železje na ječinem oknu, je šel v bližnjo hišo, kjer je imel prijatelja. Tu je dobil nekaj blaga in živeža ter konja za ježo. Na tem je prišel prav kmalu zelo daleč od Abu-kelovega posestva. Nastanil se je pri nekem krčmarju zunaj mesta. Tu se je seznanil z ondukajšnjimi prebivalci, ki so ravno nameravali napasti Abu-kelov grad, da bi tako pomagali svojim zatiranim rojakom. Ker mu je bila ona okolica znana, so ga izvolili za vodjo. O tem, kako bi najuspešnejše napadli Abu-kela, so se vršila posvetovanja skoro vsak dan in sicer na določenem kraju. «Glejte, da ste zvečer vsi pripravljeni s svojimi konji!» reče nekega dne domačinom njih voditelj. «Tudi ne pozabite takrat konjem navezati cunj na kopita!» pripomni slednjič. — Ravnoistega večera je odjahalo mnogo jezdecev, na čelu jim Omer, iz gozda v tiho noč. Nihče jih ni videl, ker zabrisali so slednjo sled za seboj.

Medtem je prirejal Abu-kel na svojem dvorcu velike gostije. Veselil se je noč in dan. Ni bilo težko Omerju zavzeti gradu, katerega so stražili pijani hlapci. Ves dan so plenili njegovi pristaši v gradu, Abu-kel sam je prišel živ Omerju v roke. Ta je zvezanega pripeljal k veliki sklali v gozdu. Ondi mu je povedal, kako neusmiljeno je ravnal s svojimi podložniki in moral mu je priseči, da tega več ne stori. Tudi je vrnil Omer Abu-kelu use uplenjene dragocenosti. Ta pa je postal tedaj čisto drugačen. Prosil je Omerja odpuščanja ter mu rekel, naj gre z njim v njegov grad, kjer mu da svojo lastno hčer za ženo. In res, Abu-kel je držal svojo obljubo. Koj po vrnitvi v grad so obhajali ženitovanje. Sedaj so živeli njegovi podložniki mirno v svojih domovih. Tudi Abu-kel je bil prav srečen poleg zeta Omerja in živel je v zadovoljstvu še mnogo let.

Postl Teodor,

dijak 2. gimn. razr. v Idriji.

Igrišče. — Narodi.

1. Število igralcev do deset in klicalec.

2. Vsak igralec si pridene ime, kakor: Slovenec, Rus, Japonec, Nемеc itd.

3. Ta imena zapiše klicalec, ki se sam igre ne udeleži, na tablico ali papir.

4. V sredino igrišča se postavi na tla klobuk (čepica ali napravi mala luknja); vanj se dene žoga.

5. Vsi igralci se postavijo tesno okrog klobuka; klicalec stoji na strani.

6. Ko klicalec zakliče n. pr. «Rus», zbežijo vsi od klobuka proč, igralec pa, ki si je izbral ime «Rus», zgrabi žogo in jo vrže za katerimkoli igralcem.

Pravila:

1. Preden klicalec kliče, mora biti vsakokrat žoga v klobuku in vsi igralci zbrani okrog klobuka.

2. Igralec, ki meče žogo, ne sme od klobuka stran.

3. Igralci zbežijo na vse strani poljubno daleč, skrivati se ne smejo.

4. Ako je n. pr. Rus zadel Japonca, naredi klicalec slednjemu pri njegovem imenu črtico na tabli ali papirju.

5. Ako pa Rus ni zadel, dobi sam črto.

6. Dečki se morajo pred igro zmeniti, do koliko črt bodo igrali.

7. Ako so n. pr. dečki zmenjeni igrati se do pet črt, je tisti igralec, ki dobi prvi pet črt, «mrtev», t. j. on se igre ne sme udeležiti. Vsakdo, ki dobi za njim pet črt je «mrtev» in se igre ne sme udeležiti. To se ponavlja do zadnjih dveh.

8. Igra je končana, kadar je eden izmed zadnjih dveh dobil pet črt; ostali je zmagal.

To igro sem že večkrat igral s svojimi sovrstniki. Zapisal sem jo zato, da bo kratkočasila in prav lepo zabavala našo slovensko mladino.

Samarin Adolf,

Sv. Jakob, VII. razr.

Naša koza.

Naša koza je bela. Čudno se mi zdi, da use razume, kar ji rečem. Če gre k cveticam, ji rečem: «Idi proč!» in gre proč.

Kadar jo zakličem, priteče k meni. Lani je imela mladiča in letos mislim, da jih bo imela več.

Moj oče je rekel, da bo obdržal dve kozi.

Lidija Sancinova,

učenka V. razreda v Šklednju.

REŠITEV UGANK V 1. ŠTEVILKI „NOVEGA RODA“

Obelisk.

Ako se popači naš mladi rod, kam naj potem slavimo svoje upanje
in svojo vero?

Stolp.	
R	Demant.
ped	M a r a
mesar	m e r a
kolnica	m i r a
Mencingar	m o r a
Facit	M u r a
bar	
o	□□
hči	
i	
ski	
o	
ila	Uganke.
vojna	1) Plug.
Porenje	2) Enemu je bilo ime
Resnica oči	„Vsak“.
kolje	

Vse uganke so prav rešili:

Jerebova Marija in Jožef, Balantova Marija in Mohorič Anče iz Ledin.

Deloma prav so rešili:

Zmagoslav Kranjec iz Sežane, Franc Lisjak na Ustju pri Ajdovščini;
Lea Kofolova v Kanalu ob Soči in Dušan Poženel iz Bazovice.

Izžrebana je bila:
Balantova Marija
iz Ledin.

Prejela je v dar:
Volno za jopico.